

Nr 47.

Ankom till riksdagens kansli den 26 april 1929 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ytterligare statsunderstöd till Hidinge—Spångakärrens torrlägningsföretag ävensom två i samma ämne väckta motioner.

(1:a avd.)

I en till riksdagen den 15 februari 1929 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition nr 169 har Kungl. Maj:t under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen medgiva

dels att till Hidinge—Spångakärrens torrlägningsföretag må beviljas statsbidrag från statens avdikningsanslag med ytterligare 300,000 kronor, under villkor att detta belopp på sätt i statsrådsprotokollet nämnts användes för inbetalningar å de företaget beviljade lån från odlingslånefonden samt av företagets skulder till enskilda långivare,

dels ock att å avdikningslånefondens fordran må avskrivas kapitaliserade räntor å i samma protokoll omnämnda 120,370 kronor med 11,380 kronor 52 öre.

I två före nämnda propositions avlåtande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade, likalydande motioner nämligen nr 172 i första kammaren av herr *Karlsson, Gottfrid m. fl.*, och nr 298 i andra kammaren av herr *Persson* i Falla *m. fl.* har hemställts, att riksdagen måtte medgiva, dels att med stöd av nu gällande bestämmelser till ifrågavarande företag anvisas ett tilläggsbidrag från statens avdikningsanslag å 120,540 kronor, dels att utan hinder av nu gällande bestämmelser beviljas företaget ytterligare bidrag från statens avdikningsanslag å 284,920 kronor, dels ock sådan räntefri framflyttning av amorteringstiden, varom intressenterna i ansökan av den 10 februari 1928 gjort framställning.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd härför, hänvisas till motionerna.

Av statsrådsprotokollet inhämtas, bland annat, följande.

Ifrågavarande företag, avseende torrläggning av marker tillhörande ett flertal fastigheter i Vintrosa, Hidinge och Knista socknar av Örebro län, beträffande vilket syneförrättning enligt lagen den 20 juni 1879 om dikning och annan vattenledning påbörjades den 13 september 1917 och avslutades den 26 februari 1919, omfattade torrläggning av 950.19 hektar vattenskadad

Motioner.

mark, varav 225.36 hektar åker, 630.75 hektar äng och odlingsmark samt 94.08 hektar mosse.

Arbetskostnaden har slutligen beräknats till 919,189 kronor 67 öre. Båtnadsvärdet har vid arbetsplanens fastställande den 11 november 1921 uppskattats till 841,408 kronor 40 öre.

Till företaget har dels anvisats statsbidrag utan återbetalningsskyldighet med sammanlagt 268,410 kronor och dels beviljats odlingslån med tillhoppa 569,840 kronor.

Den verkliga kostnaden för torrlägningsföretaget har uppgått till 1,009,960 kronor och sålunda med 90,770 kronor 33 öre överstigit den beräknade kostnaden. Av sagda merkostnad belöpte emellertid 86,577 kronor 39 öre på ränteutgifter, varför den beräknade torrlägningskostnaden, däri inberäknat lösen för Bäckes vattenfall samt förrättningskostnader och dylikt, överskridits med endast 4,192 kronor och 94 öre och i verkligheten kommit att utgöra 923,382 kronor 61 öre. Delägarna i företaget hava utöver de i form av statsbidrag och odlingslån erhållna penningmedlen till företagets genomförande upplånat 171,710 kronor. Då båtnaden genom företaget blivit uppskattad till ett värde av 841,408 kronor 40 öre, överstege den verkliga torrlägningskostnaden båtnaden med 81,974 kronor 21 öre eller med omkring 10 procent.

I två särskilda ansökningar till Kungl. Maj:t har arbetsstyrelsen för företaget anhållit, att till företaget måtte, utöver till detsamma tidigare beviljade lån och bidrag, med stöd av gällande bestämmelser anvisas ett anslag från statens avdikningsanslag av 120,540 kronor, ävensom hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva dels att utan hinder av nu gällande bestämmelser företaget må erhålla ytterligare bidrag från statens avdikningsanslag med 284,920 kronor, dels också att amorteringsplanen för det år 1921 till företaget beviljade odlingslånet måtte framflyttas att omfatta tiden 1932—1957 i stället för den fastställda tiden 1929—1954, utan skyldighet för låntagaren att under tiden 1929—1932 erlægga ränta eller, om detta icke läte sig göra, mot erläggande av årlig ränta, beräknad efter 3.6 procent å uppburit lånebelopp.

Efter närmare redogörelse för arbetsstyrelsens berörda framställning samt i ärendet avgivna utlåtanden av vederbörande lantbruksingenjör, lantbruksstyrelsen och statskontoret, vilka samtliga tillstyrkt ytterligare statshjälp, har *departementschefen* anfört följande:

»Med hänsyn till vad i ärendet blivit upplyst angående förhållandena vid igångsättandet av ifrågavarande företag och orsakerna till den synnerligen bekymmersamma ekonomiska ställning, vari intressenterna genom utförandet av företaget blivit försatta, anser jag starka billighets-skäl tala för att från statens sida ytterligare understöd lämnas företaget. Detta planlades vid en tid, då det för höjande av landets livsmedelsproduktion var av den allra största betydelse att den till odling lämpliga marken i möjligaste mån utnyttjades, och av utredningen i ärendet fram-

går också, att odlingsrådet i Örebro län, förvisso i anslutning till direktiv från centralledningen i Stockholm, tagit en mycket verksam del i företagets igångsättande. Visserligen hava de egentliga torrlägningskostnaderna såsom av lantbruksstyrelsens yttranden framgår med allenast ett jämförelsevis ringa belopp överstigit de i samband med tidigare beviljade statsunderstöd beräknade kostnaderna för företagets utförande, men de verkliga kostnaderna hava dock såsom i ansöknings framhålls högst betydligt överstigit de belopp, som vid företagets igångsättande beräknats och av intressenterna kunnat överblickas. Av utredningen synes därjämte framgå, att vissa brister förekommit vid företagets planläggning samt att nyttan av viss i företaget ingående mark visat sig icke motsvara det beräknade värdet därav. Härtill kommer den efter företagets planerande inträffade omkastningen i konjunkturerna för jordbruket, till följd varav de förutsättningar för företagets ekonomiska bärighet, som vid dess igångsättande förelagat genom högre pris å jordens avkastning, icke längre äro för handen.

Förhållandena bland företagets till ett 80-tal uppgående intressenter torde för närvarande vara sådana att, därest ej förbättring av företagets ekonomi åvägbringas, det lär vara att förvänta, att ett indrivande år för år hos intressenterna av avbetalningar och räntor å företagets stora lån av staten och enskilda långivare kommer att undan för undan bringa många, kanske flertalet intressenter, till ekonomiskt obestånd. Ställningen härutinnan belyses klart genom den av lantbruksingenjören Kindblom lämnade utredningen, utvisande att enligt hans beräkning intressenterna, förutom räntor å privata lån, hava att i årliga ränte- och amorteringsutgifter för företaget, däri inberäknat 4 procent ränta å markvärdet före torrläggningen, i medeltal utgöra för i företaget ingående åker 96 kronor 84 öre för hektar, för till odling föreslagen mark 100 kronor 17 öre för hektar samt för annan odlad elier därtill lämplig mark 78 kronor 69 öre för hektar. Härmed må jämföras, att årliga arrendet i orten å åker kan beräknas till 40 kronor för hektar.

Vad angår beloppet av det statsunderstöd, som ytterligare må ifrågakomma, har lantbruksstyrelsen i yttrandet den 22 november 1928 — med utgångspunkt från nu gällande bestämmelser för beviljande av statsbidrag och lån för avdikningsföretag — ifrågasatt, att från statens avdikningsanslag måtte anvisas ett ytterligare bidrag av 120,530 kronor, under villkor att härav användas 120,370 kronor till minskning av vissa företaget beviljade lån från odlingslånefonden. Tillika har lantbruksstyrelsen förordat framflyttning av amorteringstiden för det år 1921 beviljade lånet under tre år med befrielse för låntagarna från erläggande av ränta å lånet under treårsperioden. Statskontoret har i yttrandet den 14 december 1928 instämt med lantbruksstyrelsen men därjämte föreslagit avskrivning å avdikningslånefondens räntefordran med ett belopp av 11,380 kronor 52 öre, enligt den beräkning, att det till avskrivning å odlingslånen av lantbruksstyrelsen föreslagna beloppet å 120,370 kronor skulle anses hava utgjort statsbidrag under den tid samma belopp såsom lån åvilat odlingslånefonden, vadan ränta därå ej skulle utgå. Sedermera har statskontoret, under åberopande av vad som vid den ytterligare utredningen framkommit angående de svårigheter, i vilka deltagarna i företaget råkat, ansett ytterligare understöd behövt. Rörande storleken härav har statskontoret ansett sig icke kunna avgiva något förslag. Emel-

lertid har statskontoret såsom godtagbart ifrågasatt anvisande av ett ytterligare statsbidrag å 115,000 kronor, motsvarande kostnaden för inlösen av det för företagens utförande nödvändiga vattenfallet vid Bäckes kvarn.

Med stöd av utredningen i ärendet och vad jag själv vid sammanträde i orten med delägarna inhämtat, är det min övertygelse att, om den hjälp, som må lämnas delägarna, skall bliva i någon mån tillräcklig för att icke de ekonomiska följderna för större delen av intressenterna, vilka till största antalet utgöras av mindre jordägare, skola bliva alltför kännbara och förhända för många leda till ekonomisk ruin, understödet måste tillmätas avsevärt högre än lantbruksstyrelsen ifrågasatt. Särskilda skäl härför synas i övrigt föreligga med hänsyn till det ansvar, det allmänna måste anses äga för företagens tillkomst, samt till förseningen av utredningen rörande företaget, medförande att intressenterna gingo miste om beräknat odlingsbidrag av intill 200 kronor för hektar, ävensom den menliga inverkan för en hel bygd, som skulle följa av ett i större utsträckning inträffande ekonomiskt obestånd.

Jag vill sålunda föreslå, att — utöver det bidrag å 120,530 kronor, som lantbruksstyrelsen föreslagit och som motsvarar det statsbidrag, som med tillämpning av för närvarande gällande regler skulle kunna komma företaget till godo, samt den ränteaavskrivning å 11,380 kronor 52 öre, som föreslagits av statskontoret — bidrag måtte tillföras företaget, så att åtminstone största delen av dess skuld till enskilda långivare, vilken för närvarande torde kunna beräknas uppgå till omkring 200,000 kronor, blir täckt. Ett sammanlagt bidrag av 300,000 kronor från avdikningsanslaget synes mig för ändamålet erforderligt. Enär genom detta bidrag största delen av företagens lösa skulder skulle komma att bortfalla, synes mig däremot ej erforderligt att, på sätt lantbruksstyrelsen under annan förut-sättning ifrågasatt, räntefritt uppskov under tre år beviljas med amorteringen å det år 1921 beviljade lånet ur odlingslånefonden.

En förhöjning av bidraget till 300,000 kronor kommer icke att medföra någon synnerligen väsentlig höjning av de uppoffringar, staten skulle göra i händelse av ett bifall till statskontorets hemställan, avseende understöd med $(120,530 + 115,000 + 11,380 =)$ 246,910 kronor, vartill bör läggas den av lantbruksstyrelsen till omkring 50,000 kronor beräknade förlusten för staten genom framflyttandet av amorteringstiden å 1921 års lån och räntefrihet därå under 3 år.

Vad angår dispositionen av det sålunda föreslagna bidraget, synes lämpligen ett belopp av 120,370 kronor böra användas för inbetalningar å lånen från odlingslånefonden. Återstående 179,630 kronor böra användas till avbetalning å de lösa skulderna.»

Utskottet.

Beträffande ifrågavarande företag föreligga, såsom framgår av de av departementschefen sammanfattade omständigheterna rörande företaget, minst lika vägande skäl för ett ytterligare statsunderstöd som i fråga om det i utskottets utlåtande nr 46 berörda företaget, till vilket utskottet tillstyrkt visst ytterligare sådant bidrag. Med avseende å förevarande företag synes särskilt det förhållandet förtjänt att uppmärksammas, att företaget tillkommit under statens odlingskommittés på sin tid utövade direkta påverkan för att under världskriget i möjligaste mån befordra tillkomsten av produktiv odlingsmark.

Under erinran tillika om vad utskottet i sitt ovanberörda utlåtande nr 46 inledningsvis anfört, hemställer utskottet,

1) att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition,

2) att motionerna I:172 och II:298 må anses besvarade genom vad utskottet under punkt 1) hemställt.

Stockholm den 26 april 1929.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:
från första kammaren: herrar *Sederholm*, *Andersson* i Fältborg, *Boberg*, *von Stockenström* och *Kropp*; samt
från andra kammaren: herrar *Johansson* i Uppmälby, *Hedlund* i Häste, *Carlström*, *Uddenberg*, *Svensson* i Grönvik, *Weibull*, *Olsson* i Rödningsberg och *Pehrsson* i Bramstorp.
